

Nemateriālais kultūras mantojums: izaicinājums un iespēja muzejiem un muzeju darbinieku izglītībai

Patriks Boilans (Patrick J.Boylan)
Londonas pilsētas universitātes
Kultūrpolitikas un menedžmenta nodaļas
Goda profesors

KOPSAVILKUMS

Gadsimtiem ilgi vairums muzeju pamatā ir pievērsušies materiālajam jeb taustāmajam kultūras un dabas mantojumam. Tomēr kopš ļoti seniem laikiem daži muzeji ir bijuši cieši saistīti arī ar nemateriālās jeb netaustāmās kultūras saglabāšanu un prezentēšanu. 2006.gada 20.aprīlī stājās spēkā 2003.gadā pieņemtā *UNESCO Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma aizsardzību*, tāpēc ir īstais laiks aplūkot, kā šis ievērojamais pavērsiens varētu ietekmēt muzejus. Vai tiks radītas jaunas organizācijas un pakalpojumi, vai pat jaunas profesijas, lai pavērtu ceļu jaunajam nolīgumam, kurš saistībā ar kultūras mantojumu izaicinās, pat apdraudēs, muzeja tradicionālās lomas un muzeju profesionāļus? Vai arī – vai muzeji, muzeju profesija un, ne mazāk svarīgi, muzeju profesionālā izglītība atsauca pozitīvi šiem nopietnajiem potenciālajiem izaicinājumiem un uzņemas galveno lomu, lai nodrošinātu nemateriālā kultūras mantojuma konvencijas apbrīnojamo mērķu sasniegšanu visās piecās galvenajās jomās vai vairumā no tām – mutvārdu tradīcijās, izpildītājmākslā, sociālajās paražās, zināšanās un praksē saistībā ar dabu un visumu, kā arī tradicionālajā daiļamatniecībā?

Ievads

Darbības ar taustāmo mantojumu (citkārt dēvētu par materiālo jeb fizisko mantojumu) ir bijušas daudzu simtu, iespējams pat tūkstošu, nacionālo likumu un noteikumu subjekts vairāku gadsimtu garumā un nozīmīgu starptautisku nolīgumu subjekts vairāk nekā gadsimtu ilgi. Pienākums respektēt un aizsargāt vēsturiskos, reliģiskos un izglītojošos pieminekļus, vietas un institūcijas tika iekļauts 1899.gada Hāgas Konvencijā par jūras bombardēšanu kara laikā un tai sekojošajā 1907.gada Hāgas Konvencijā par sauszemes kara likumiem un paražām. Vēlāk kultūras mantojuma aizsardzība bruņota konflikta gadījumā kā starptautisko nolīgumu pilntiesīgs subjekts tika iekļauta 1954.gada Hāgas Konvencijā par kultūras vērtību aizsardzību bruņota konflikta gadījumā un tika ierakstīta 1954. un 1999.gada protokolos, kā arī 1949.gada Ženēvas konvencijas 1977.gada papildu protokolos¹.

1970.gada UNESCO Konvencija par kultūras vērtību nelikumīga importa, eksporta aizliegšanu un aizkavēšanu tiecas aizsargāt kustamās kultūras vērtības, savukārt 1972.gada ANO Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību (starptautiski pazīstama kā Pasaules mantojuma konvencija) tiecas sekmēt nekustamo

¹ Boylan, P.J., 2001. The concept of cultural protection in times of armed conflict: from the Crusades to the New Millenium. Pp. 43-108 in Tubb, K.W., & Brodie, N. (editors), 2001. *Illicit Antiquities* (London: Routledge)

kultūras vērtību, piemēram, ēku, vietu, pieminekļu, kultūrvēsturisku ainavu un pilsētu, kā arī dabiskās vides, aizsardzību².

Godīgi sakot, vairums muzeju gadsimtiem ilgi galveno uzmanību pievērsuši taustāmajam jeb materiālajam mantojumam, veidojot, reģistrējot, pētot, interpretējot un eksponējot pagātni un laikmetīgo kultūru, kā arī vidi raksturojošas fizisko liecību kolekcijas. Tomēr šis mākslīgais dalījums nebūt nav universāls. Piemēram, Jaunzēlandei nozīmīgais maori vārds „taonga” (bieži tulkots kā „kultūras mantojums”, bet burtiskā nozīmē – „dārgums”) tiek lietots, lai aptvertu visus mantojuma aspektus – gan taustāmo, gan netaustāmo, kā liekas, bez jebkādas nozīmīgas atšķirības.

Plašāk raugoties, kopš seniem laikiem daļa muzeju ir bijuši cieši iesaistīti ne tikai pagātnes fizisko atlieku, bet arī nemateriālo jeb netaustāmo kultūras un vēstures liecību saglabāšanā un demonstrēšanā. Tas ir ļoti raksturīgi biogrāfiskajiem un citiem memoriālajiem muzejiem, kuru galvenais mērķis ir ar fiziskām kolekcijām ilustrēt iemūžinātās personas kultūras, vēsturisko vai literāro nozīmību. Vēl plašāks muzeju, arhīvu, bibliotēku un ar tām saistīto institūciju loks gadiem ilgi ir nodarbojies arī ar daudzu citu nemateriālā mantojuma aspektu fiksēšanu, saglabāšanu un komunicēšanu.

2003.gada 17.oktobrī UNESCO Ģenerālā konference Parīzē vienprātīgi pieņēma jauno Konvenciju par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu. Līdz 2006.gada 20.aprīlim, kad trīs mēnešus pēc 30. ratifikācijas instrumenta iestrādāšanas tā formāli stājās spēkā, to bija ratificējušas jau 47 valstis³. Ņemot vērā likumdošanas izstrādes procedūru lēno gaitu un komplicētību, kas bieži vien raksturīga jaunu nolīgumu pieņemšanā, pieskaņojot tiem nacionālo likumdošanu, ātrums, ar kādu jaunā konvencija ir tikusi oficiāli pieņemta nepieciešamajā valstu skaitā, ir visai ievērojams un demonstrē daudzām pasaules valstīm raksturīgo interesi un entuziasmu, ar kādu tās tiecas saglabāt un veicināt nemateriālo mantojumu.

² Kā piemēru skatīt: Clément, E., 1995. The aims of the 1970 UNESCO Convention ... and action being taken by UNESCO to assist its implementation. Pp. 38-56 and Prott, L.V. 1995. National and international laws on the protection of the cultural heritage. Pp. 57-72, both in Tubb, K.W. (editor), 1995. *Antiquities: Trade or Betrayed* (London: Archetype Publications)

³ UNESCO kultūras tīmekļa portālā ir pieejama plaša informācija par nemateriālo mantojumu un jauno Konvenciju. Mājaslapas adrese ir: http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=2225&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html, un tajā ir saites uz pilnu tekstu un valstu uzskaitījumu, kuras šo konvenciju ir pieņēmušas. Nemateriālā mantojuma konvencijai tās spēkā stāšanās dienā (2006.gada 20.aprīlī) tai bija pievienojušās šādas valstis (iekavās norādīts ratifikācijas vai cita instrumenta iestrādāšanas datums: 1. Alžīrija (15/03/2004), 2. Maurīcija (04/06/2004), 3. Japāna (15/06/2004), 4. Gabona (18/06/2004), 5. Panama (20/08/2004), 6. Ķīna (02/12/2004), 7. Centrālāfrikas Republika (07/12/2004), 8. Latvija (14/01/2005), 9. Lietuva (21/01/2005), 10. Baltkrievija (03/02/2005), 11. Korejas Republika (09/02/2005), 12. Seišelu salas (15/02/2005), 13. Sīrijas Arābu Republika (11/03/2005), 14. Apvienotie Arābu Emirāti (02/05/2005), 15. Mali (03/06/2005), 16. Mongolija (29/06/2005), 17. Horvātija (28/07/2005), 18. Ēģipte (03/08/2005), 19. Omāna (04/08/2005), 20. Dominika (05/09/2005), 21. Indija (09/09/2005), 22. Vjetnama (20/09/2005), 23. Peru (23/09/2005), 24. Pakistāna (07/10/2005), 25. Butāna (12/10/2005), 26. Nigērija (21/10/2005), 27. Īslande (23/11/2005), 28. Meksika (14/12/2005), 29. Senegāla (05/01/2006), 30. Rumānija (20/01/2006), 31. Igaunija (27/01/2006), 32. Luksemburga (31/01/2006), 33. Nikaragva (14/02/2006), 34. Kipra (24/02/2006), 35. Etiopija (24/02/2006), 36. Bolīvija (28/02/2006), 37. Brazīlija (01/03/2006), 38. Bulgārija (10/03/2006), 39. Ungārija (17/03/2006), 40. Irāna (23/03/2006), 41. Beļģija (24/03/2006), 42. Jordānija (24/03/2006), 43. Slovākija (24/03/2006), 44. Moldova (24/03/2006), 45. Turcija (27/03/2006), 46. Madagaskara (31/03/2006) un 47. Albānija (04/04/2006). UNESCO arī izdod bezmaksas biļetenu ar īsu ziņu apkopojumu par nemateriālā mantojuma norisēm trijās valodās: angļu (The Intangible Heritage Messenger), franču (Le messenger du patrimoine immateriel) un spāņu (El mensajero de patrimonio inmaterial). Visi trīs izdevumi ir pieejami arī PDF formātā UNESCO Nemateriālā mantojuma tīmeklī (skatīt iepriekš).

Tāpēc ir īstais laiks aplūkot, kā šis ievērojamais pavērsiens varētu ietekmēt muzejus. Vai tiks radītas jaunas organizācijas un pakalpojumi, vai pat jaunas profesijas, lai pavērtu ceļu jaunajam nolīgumam? Un ja tā būs, vai tās izaicinās, pat apdraudēs ar mantojumu saistīto muzeja tradicionālo lomu un muzeju profesionāļus? Cits jautājums – vai muzeji un muzeju profesija var pozitīvi reaģēt uz šiem nopietnajiem potenciālajiem izaicinājumiem un uzņemties galveno lomu nemateriālā kultūras mantojuma konvencijas lielisko mērķu sasniegšanā?

Nemateriālā kultūras mantojuma aizsardzības konvencija

Jaunās konvencijas mērķi ir formulēti tās 1.pagrāfā un tie ir:

- a) saglabāt nemateriālo kultūras mantojumu;
- b) nodrošināt cieņu pret attiecīgo kopienu, grupu un indivīdu nemateriālo kultūras mantojumu;
- c) veidot izpratni vietējā, nacionālā un starptautiskā līmenī par nemateriālā kultūras mantojuma nozīmi, nodrošinot tā savstarpēju atzīšanu;
- d) nodrošināt starptautisku sadarbību un palīdzību.

Lai sasniegtu Nemateriālā mantojuma konvencijas mērķus, ir jāveic šādi uzdevumi:

- a) dalībvalstīm jā sastāda viens vai vairāki tās teritorijā esošā nemateriālā kultūras mantojuma inventarizējošie saraksti;
- b) ir jāizveido Starpvaldību komiteja nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanai;
- c) Starpvaldību komitejai jāizstrādā divi saraksti:
 - 1) *Cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma reprezentatīvais saraksts* un
 - 2) *Nemateriālā kultūras mantojuma, kam jānodrošina neatliekama saglabāšana, saraksts.*

Jaunās konvencijas galvenie aspekti, īpaši tie, kas saistīti ar tās praktisko ieviešanu nacionālā un vispasaules līmenī, ir paralēli tiem, jau labi zināmajiem aspektiem, kas saistīti ar taustāmo jeb materiālo kultūras mantojumu un kas plaši balstās jau pazīstamajos jēdzienos un terminos, kuri iekļauti 1954.gada Hāgas konvencijā un 1972.gada Pasaules mantojuma konvencijā. Tas pats attiecināms uz pievienojušos valstu pienākumiem jaunās Konvencijas sakarā (uzskaitīti 2.3. paragrāfā) un citiem jautājumiem saistībā ar tās praktisko ieviešanu.

Nacionālajā līmenī valstis, kas pieņēmušas konvenciju, piekrīt veikt sekojošo:

- a) īstenot nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu tās teritorijā esošā nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu (11.pagrāfs);
- b) lai nodrošinātu identifikāciju, kuras mērķis ir saglabāt, katra Dalībvalsts sastāda, ņemot vērā konkrēto situāciju, vienu vai vairākus tās teritorijā esošā nemateriālā kultūras mantojuma inventarizējošus sarakstus. Šie inventarizējošie saraksti ir regulāri jāatjauno (12.pagrāfs);
- c) lai nodrošinātu tās teritorijā esošā nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu, attīstību un veicināšanu, katra Dalībvalsts nozīmē vai izveido vienu vai vairākas kompetentas institūcijas tās teritorijā esošā nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanai (13.pagrāfs).

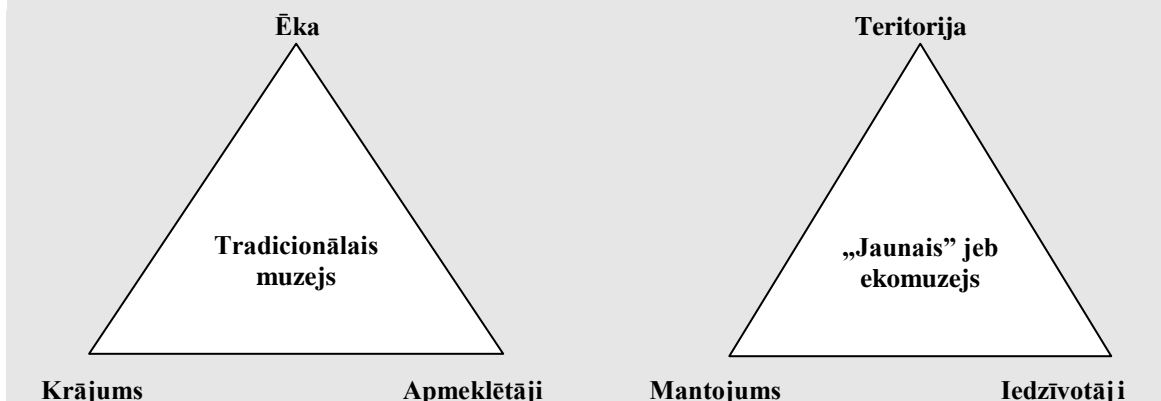
Nemateriālā mantojuma aizsardzības un popularizēšanas veicināšana

Domājot par to, vai jaunā Nemateriālā mantojuma konvencija ir piederīga muzejiem un plašākam fiziskā mantojuma sektoram, ir svarīgi pirmām kārtām apzināties, ka šodien eksistē vismaz divas ļoti atšķirīgas vīzijas par muzeju mērķi un lomu: tā saucamais tradicionālais muzejs un muzeoloģija, kurā galvenais uzsvars tiek likts uz kolekcijām un priekšmetiem muzejos, un *écomusée* (ekomuzejs vai „jaunais” muzejs) un *nouvelle muséologie* (jaunā muzeoloģija), kurā tiek akcentēta teritorijas, kurai muzejs kalpo, kultūras vai dabiskās vides visaptverošas liecības – gan taustāmās, gan netaustāmās, neraugoties uz to, vai tās muzejā ir, vai nav pārstāvētas ar priekšmetiem.

Pēdējos trīsdesmit un vairāk gados šīs kontrastējošās perspektīvas ir apkopojuši daudzi pētnieki un muzeologi, no kuriem īpaši jāatzīmē bijušo ICOM ģenerāldirektoru *Hugues de Varine*, (kurš bez daudz kā cita 1971.gadā ieviesa jaunvārdu *écomusée* (ekomuzejs), lai raksturotu jauna veida muzeju, kura darbība vērsta uz sabiedrību un tās vidi, nevis tradicionālo krājumu), un viņa padomdevēju un celmlauzi, Parīzes *Musée des Arts et Traditions Populaires* (ATP) direktoru *Georges-Henri Rivière*.

Lai gan tas droši vien ir pārāk vienkāršoti, taču šīs divas tik ļoti atšķirīgās perspektīvas var attēlot grafiski kā trijstūrus, kā tas redzams 1.attēlā.

1.attēls: muzeja lomu atšķirīgais redzējums – tradicionālais muzejs pret „jauno” muzeju jeb ekomuzeju, kā to raksturojis *Hugues de Varine* u.c.

Šī starptautiskā diskusija par jauno muzeoloģiju lielā mērā tika vērsta uz viena pamatjautājuma noskaidrošanu: vai muzejs pēc vispārēja atzinuma būtu jāuztver kā kompleksa mijiedarbība starp ēku, krājumu un apmeklētājiem, kā tas ir tradicionālajā uzskatā par muzejiem, vai arī būtu jāpieņem daudz plašāks skatījums, kādu piedāvā *de Varine* un citi jaunās muzeoloģijas aizstāvji. Viņi pierāda, ka šaurie fiziskie un, kas ir vēl svarīgāk, psiholoģiskie muzeja ēkas vai iezogojuma ietvari ir jāaizvieto ar saistībām kalpot noteiktai apdzīvotai teritorijai un ka fiziskais muzeja krājums, kas atrodas muzejā, ir jāuztver tikai kā neliela daļa no „jaunā” muzeja izvēlētajai teritorijai raksturīgā cilvēces un dabas mantojuma, vai tas būtu fiksēts, kustams vai netaustāms. Turklāt muzejam ir jātiecas kalpot ne tikai saviem apmeklētājiem, bet visam izvēlētajai teritorijas iedzīvotāju kopumam⁴.

⁴ Skatīt: de Varine, H. 1978. L'Écomusée. *La Gazette (Association des Musées Canadiens)* no. 11, pp. 28 – 40 and 1979. *Le musée peut tuer ...faire vivre. Techniques et Architecture* no. 326 (Sept. 1979), pp. 82 – 83; also Rivière, G-H., 1992. L'Écomusée, un modèle évolutif (1971 – 1980). pp. 440 – 445 in Desvallées, A., 1992. *Vagues: une anthologie de la nouvelle muséologie* I. (Mâcon: éditions W); Boylan.

Nepārprotami – ja muzejs pieņem jaunā muzeja jeb ekomuzeja modeli un vīziju, tad attiecīgās teritorijas un tās iedzīvotāju nemateriālais mantojums kļūst par nozīmīgu muzeja misijas daļu. To raksturo kaut vai šis piemērs – kopš 1930.gadu vidus Džordžs Henrijs Rivjērs veidoja topošo nacionālo Populārās mākslas un tradīciju muzeju, balstoties kā uz socioloģiskajiem un Francijas lauku iedzīvotāju kultūras tradīciju pētījumiem, tā uz fizisko muzeju krājumu veidošanu. Līdz laikam, kad trīs dekādes vēlāk muzejs atvēra saviem mērķiem atbilstoši uzbūvēto ēku Buloņas mežā, kuratorus, kuri rūpējās par muzeja krājumu un ekspozīcijām, skaita ziņā krietni vien pārsniedza personāls, kurš pētīja nemateriālo mantojumu un vēsturiskās ainavas un objektus visā valstī. Lielā mērā šo personālu finansēja nacionālie zinātniskās pētniecības dienesti.

Jaunā Nemateriālā mantojuma konvencija nosaka piecas galvenās sfēras, kurās parādās nemateriālais kultūras mantojums, un tās visas potenciāli var būt saistītas ar konkrētu muzeju vai muzejiem kopumā.

2.2. (a) – mutvārdu tradīcijas un izpausmes, ieskaitot valodu kā nemateriālā kultūras mantojuma nesēju

Vai tā būtu jaunattīstības, vai tā saucamā attīstītā valsts, tautas kopīgais mantojums daudz lielākā mērā ir fiksēts un saglabāts verbālā izteiksmē, nekā fizisku objektu veidā. Taču pasaulē tradicionāli daudz augstāk nekā mutvārdu liecība ticis vērtēts rakstītais dokuments, tādējādi nostādot valstis un tautas ar rakstīto vēsturi augstāk par tām, kurās dominē mutvārdu tradīcijas un kultūra. Jaunās konvencijas mērķis ir šo nelīdzsvarotību vismaz samazināt, ja ne izskaust pilnībā. Tomēr vienlaicīgi daudzu vietējo, reģionālo un pat nacionālo valodu pastāvēšana ir apdraudēta. Ņemot vērā globalizāciju un izglītības un audiovizuālo līdzekļu nacionālo politiku lomu tās veicināšanā, no vairāk nekā 6000 valodām, kas ir izdzīvojušas līdz mūsu dienām, iespējams, mazāk nekā simtam ir drošas izredzes saglabāties ilgtermiņā, kamēr daudzām citām pa kādai ik gadu ir lemts aiziet nebūtībā.

Ilgus gadus daudzi ļoti sekmīgi muzeji, īpaši tie, kas darbojas etnogrāfijas, tautas dzīves un tradicionālās kultūras laukā, strādā ar vietējo sabiedrību un, līdzās materiālās kultūras liecību vākšanai, dokumentē un popularizē tautas mutvārdu tradīcijas un valodu. Dažiem muzejiem ir bijusi nozīmīga loma tradicionālo valodu uzturēšanā un popularizēšanā. Piemēram, Velsiešu dzīves muzejā Sentfeiganā (St Fagans), netālu no Kārdifas, tas tika uzskatīts par muzeja centrālo uzdevumu. Šis muzejs tika nodibināts 1948.gadā, tikai 36 gadus pēc šīs zemes pēdējā vienalodīgā (*monoglot speaker*) velsieša nāves, un nav šaubu, ka muzejam bija izšķirīga loma velsiešu valodas atdzimšanā, kurā reiz tika runāts plašā Anglijas un Dienvidskotijas teritorijā un kura pavisam nesen beidzot tika atzīta par vienu no divām Velsas oficiālajām valodām.

Tāpat dažās citās valstīs, piemēram, Spānijā un arvien vairāk arī Francijā, seno reģionālo valodu, kuras no valsts puses tika ar spēku apspiestas gadu desmitiem ilgi (Francijas gadījumā – gandrīz divus gadsimtus), zināšanas patlaban tiek ļoti aktīvi veicinātas, piemēram, veidojot izstāžu anotācijas un audiovizuālās prezentācijas divās vai vairākās valodās. Piemēram, divi nozīmīgi reģionālie muzeji, kas tika veidoti Francijā Žorža Henrija Rivjēra vadībā, - Bretoņas muzejs Renē (*Rennes*), pie kura izveides viņš strādāja 1940. un 1950.gados, un *Camarguais* muzejs netālu no Arlī, viņa galvenais projekts, kas tika atklāts 1980.gadu sākumā īsi pirms viņa nāves, – abi izcēla un apsveica franču tradicionālo reģionālo, respektīvi, bretoņu un provansiešu, valodu

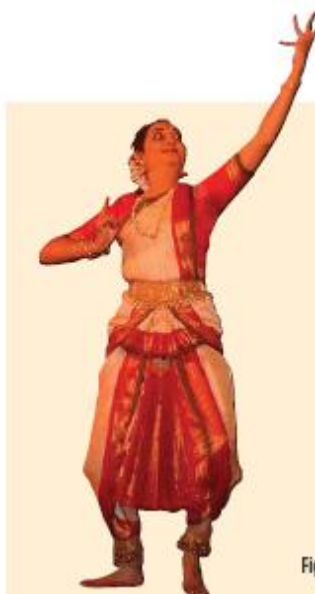
P.J., 1992. Ecomuseums and the New Museology: Key works on ecomuseums, p. 16 and Definitions. *Museums Journal*, April 1992, pp. 29 - 30.

nozīmi, lai gan to lietošanu joprojām oficiāli aizliedza 1795.gadā izdotsais likums, kas noteica franču valodu kā vienīgo atļauto valodu valstī un aizliedza visu tradicionālo mazākuma valodu lietošanu.

Tomēr ikviens muzejs var darīt vēl vairāk, lai atsauktos aicinājumam aktīvi atbalstīt tradicionālās kultūras un valodas (tas attiecas arī uz lielākajām neseno ieceļotāju grupām) muzeja interešu lokā esošajā teritorijā. Un Nemateriālā mantojuma konvencijas pieņemšana varētu dot tam jaunu impulsu, demonstrējot muzeja saistību ar visu sabiedrību un tās kultūrām, ne tikai ar nacionālo eliti.

2.2. (b) – spēles mākslas

Gan vēsturiskā, gan tradicionālā spēles māksla ir labi pārstāvēta nacionālo un vietējo vēsturi un kultūru raksturojošo, kā arī specializēto (teātra un mūzikas) un biogrāfisko (nozīmīgu komponistu un literātu) muzeju krājumos un aktivitātēs. Turklāt, daudzi muzeji jau kalpo kā nozīmīgi vietējās sabiedrības kultūras centri, ļoti aktīvi piedāvājot apmeklētājiem un speciālajām auditorijām visdažādākā laika un veida uzvedumus (tradicionālos, viduslaiku, klasiskos, modernos, drāmas, mūzikas, dejas un operas uzvedumus) muzeja telpās vai teritorijā. Dažos muzejos ir izveidota speciāla telpa vai vieta šādiem pasākumiem, un tie algo vai aktīvi iesaista izpildītājgrupas un individuālos mūziķus, stāstniekus, aktierus, dejotājus u.c., kuri darbojas kā neatņemama muzeju programmu sastāvdaļa. Piemēram, Nacionālajā muzejā un ar to saistītajā Nacionālā muzeja institūtā Ņūdeli, Indijā, aktīvi darbojas indiešu tradicionālo klasisko deju apgūšanas un veicināšanas programma (skatīt 2.attēlu).

2.attēls: Tradicionālās Ziemeļindijas dejas pētīšana, mācīšana un demonstrēšana Nacionālajā muzejā Ņūdeli

Un atkal – šāda veida aktivitāšu organizēšanā muzejiem ir daudz dažādu iespēju, un tās var dot divēju labumu – aktīvu atbalstu un reklāmu nemateriālajam mantojumam un muzeja vērtības un nozīmes apliecinājumu plašākai auditorijai.

2.2.(c) – paražas, rituāli un svētki

Kā redzams (a) sadaļā, daudzi etnogrāfiskie, sociālās vēstures un vietējās vēstures muzeji ļoti aktīvi iesaistās šādu paražu un svētku pasākumu dokumentēšanā un

reklamēšanā, un tie bieži ir šo rituālu un pasākumu nozīmīgu fizisko liecību oficiālie glabātāji. Piemēram, viens no nozīmīgākajiem nacionālajiem rituāliem Taizemē tiek veikts pēc karaļa vai karalienes nāves un ilgst vienu gadu. Parasti ļoti garajos periodos starp šiem notikumiem visi komplicētie speciālie artefakti, kas tiek izmantoti bēru gājienā, ceremonijā un kremēšanā, tiek aprūpēti un eksponēti Nacionālajā muzejā Bangkokā, kur priekšmetus papildina detalizētas ekspozīcijas, kas izskaidro šos rituālus.

Līdzīgi viens no nozīmīgākajiem ikgadējiem ceremoniālajiem rituāliem Anglijā kopš 14.gadsimta ir brauciens uz Karalisko tiesu, ko katrs jaunievlētais Londonas lordmērs veic novembra pirmajā sestdienā. Lordmēru šajā gājienā pavada pārējie Londonas pašvaldības pārstāvji, lai zvērētu uzticību valdniekam. Kopš 18.gadsimta sākuma lordmērs šo īso ceļojumu nemainīgi veic īpaši šai vajadzībai projektētā un izgatavotā greznā parādes kariatē. Piecdesmit nedēļas gadā šī kariete ir viens no populārākajiem eksponātiem Londonas muzejā. Taču katru gadu oktobra beigās tā tiek izņemta no muzeja, lai tiktu sagatavota lordmēra izrādei (skatīt 3.attēlu), bet drīz pēc ceremonijas atkal atgriezta muzejā, lai gaidītu nākamo gadu. Ir vēl daudz citu piemēru no mazākiem muzejiem, kur tie līdzīgā veidā atbalsta un sekmē vietējo tradīciju ievērošanu. Piemēram, nelielā Slovēnijas ziemeļrietumu vēsturiskā pilsētiņā Ptujā pašvaldības muzejs eksponē un interpretē izcilu, šim reģionam tipisku dzīvnieku masku kolekciju, kas tiek izmantota pilsētas tradicionālajos nemateriālās kultūras pasākumos, piemēram, ikgadējā karnevālā (4.attēls).

3.attēls: Londonas lordmēra 18.gadsimta parādes kariete

4.attēls: Ptujas muzejā Slovēnijā eksponētās un interpretētās dzīvnieku maskas, kas tiek uzvilktas tradicionālajos nemateriālās kultūras pasākumos

Gandrīz katrs muzejs varētu atbalstīt šādus vietējai sabiedrībai nozīmīgus tradicionālos rituālus vai ikgadējos pasākumus, ja vien būtu tāda vēlēšanās. Tas izdarāms, veidojot izstādes, organizējot pasākumus vai performances – gan reliģiskas

(piemēram, Ziemassvētki, Lieldienas u.c.), gan laicīgas (piemēram, nacionālie svētki, nozīmīgas nacionālas, reģionālas vai vietējas nozīmes gadadienas u.c.).

2.2. (d) – zināšanas un paražas, kas saistītas ar dabu un visumu

Par šo jomu lielu interesi izrāda gan zinātnes muzeji, gan etnogrāfiskie un vēstures muzeji. Piemēram, pēdējo divdesmit vai vairāk gadu laikā daudzi Indijas Zinātnes muzeju nacionālās padomes institucionālie biedri ir pētījuši tradicionālos uzskatus par pasauli un visumu un Indijas zinātnes ieguldījumu tajos (no nulles jēdziena matemātikā līdz indiešu astronomijai un astroloģijai) un prezentējuši pētījumu rezultātus izstādēs un speciālās aktivitāšu programmās. Savukārt, dabas un etnogrāfiskie muzeji daudzās attīstošajās pasaules daļās ir ļoti aktīvi pievērsušies tradicionālās tautas dziedniecības (ārstēšana ar augiem) pētīšanai. Hinīns un aspirīns ir divi sen vispāratzīti moderno medikamentu piemēri, kas vispirms tika atklāti tradicionālajā medicīnā. Tagad šādas sadarbības rezultātā rodas arvien vairāk jaunu medikamentu ar daudzsološām perspektīvām, kamēr tradicionālās pieejas tādās jomās kā lauksaimniecība un ūdens saudzēšana var piedāvāt daudzus nākotnes risinājumus planētai, kuras iedzīvotāju skaits turpina pieaugt un kura piedzīvo arvien straujāku sasilšanu.

2.2.(e) – tradicionālās amatniecības prasmes

Viscaur pasaulē ir jābūt miljoniem piemēru tradicionālās amatniecības prasmju saglabāšanai un eksponēšanai muzejos. Tomēr nomācošā vairākumā gadījumu šie artefakti tiek prezentēti kā statistiski, nobeigti objekti, kuri daudzos gadījumos nav atšķirami no precīziem atdarinājumiem. Divi vissvarīgākie tradicionālās amatniecības objektu aspekti ir: kā šīs lietas tika radītas un kā tās tika lietotas, un tās abas ir materiālā objekta nemateriālās izpausmes. Muzeju uzdevums ir ne tikai pētīt un dokumentēt objektu radīšanas tehnikas un lietošanas metodes, muzeji var būtiski sekmēt šo tehniku un prasmju saglabāšanu. Piemēram, kopš 1947.gada Betlēmes Arābu sieviešu apvienības muzejs un kultūras centrs māca vietējām sievietēm tradicionālo palestīniešu izšūšanas tehniku un pārdod radītos produktus viņu interesēs. Patlaban apvienībai ir divi muzeji: Tradicionālās un populārās mākslas muzejs, kura tika atklāta 1972.gadā, un Betlēmes vēstures muzejs, kura pirmā kārtā tika atklāta 2000.gadā. Muzeju programmas un krājumi, tradicionālo amatu mācīšana un veicināšana un mārketinga darbības, ieskaitot mikrofinansīalu palīdzību amatniecēm, ir savstarpēji cieši saistītas⁵.

Kad 1972.gadā es kļuvu par Lesteres muzeju direktoru, mans priekšgājējs Trevors Valdens (*Trevor Walden*) brīdināja mani, ka laikā, kad es pārņemu no viņa pasaules lielāko vēsturisko adāmmašīnu kolekciju, pēdēja strādnieku paaudze, kas reiz strādāja ar šīm tradicionālajām rokas adāmmašīnām, kuras tika radītas 16.gadsimta beigās, ir gandrīz pilnībā izmirusi. Lai gan pirms 120 gadiem valstī bijuši simtiem tūkstoši augsti kvalificētu adītāju, mūsu sarunas brīdī tādu cilvēku, kas pilnībā pārzinātu muzeja krājumā esošo komplicēto 18. un 19.gadsimta mašīnu darbību un apkalpi, bija vairs tikai ap desmit, turklāt visi jau labu laiku kā pensionējušies. Bez tūlītējas rīcības pavisam drīz šīs mūsu vietējai rūpniecībai nozīmīgās ierīces varēja kļūt par nedzīvām skulptūrām, līdzīgi kā tas ir noticis ar mistiskajām cilvēku figūrām Lieldienu salās.

Tādēļ mēs nekavējoties nolēmām, ka par muzeja augstāko prioritāti jāklūst jaunas personāla un brīvprātīgo paaudzes izglītošanai rokas stēļu lietošanā un apkopē

⁵ Betlēmes Arābu sieviešu apvienībai ir ļoti informatīva mājaslapa: <http://www.arabwomenunion.org/index.htm>

(un svarīgāko rezerves daļu, piemēram, adatu, atrašanā vai ražošanā). Pateicoties nesavtīgajai palīdzībai, ko sniedza kāds politehnikuma pasniedzējs – viens no retajiem patiesi kompetentajiem rokas adāmmašīnu operatoriem, kurš dzīvoja šai apkaimē – un viens vai divi citi krietni padzīvojuši adītāji (skatīt 5.attēlu), mēs ātri ieguvām ievērojamu skaitu prasmīgu, lielākoties gados jaunu – ap 20 vai 30 gadu vecu – rokas adāmmašīnu operatoru. Laimīgā kārtā šodien, šķiet, šīs svarīgās prasmes izzušanas draudi tuvākajā nākotnē vairs nepastāv. Viens no šīs neformālās izglītības programmas negaidītiem rezultātiem ir komerciālās ražošanas atsākšanās, izmantojot šīs mašīnas, pēc tam, kad kāds jauns, augsti kvalificēts inženieris uzteica savu drošo darbu, iegādājās vairākas bezīpašnieka rokas adāmmašīnas, restaurēja tās un nodibināja savu individuālo uzņēmumu, kurš ražoja ļoti pievilcīgas adītas šalles un lakatus.

5.attēls: pensionēts adītājs, kurš iesaistījies komplicēto 17., 18.gadsimta adāmmašīnu apkopē un izmantošanā, demonstrē adīšanu ar rokas adāmmašīnu – gandrīz izzudušu tradicionālo prasmi.

Muzeja profesija un Nemateriālā mantojuma konvencija

Tāpat kā pastāv divi atšķirīgi redzējumi par muzejiem – tradicionālais, uz krājumu orientētais un jaunās muzeoloģijas muzejs – šodien eksistē vismaz divi atšķirīgi skatījumi uz muzeja profesiju. Tradicionālākais uzskats, kurš joprojām dominē dažās valstīs, ir par muzeja personālu kā „zinātnieku – kuratoru” korpusu, kura uzmanības centrā ir fiziskais krājums, kas nodots muzeja aprūpē. Acīmredzamā pretstatā minētajam, pēdējos 20 – 30 gados muzeja profesija arvien uzstājīgāk tiek definēta kā daudzveidīgu profesionāļu komanda, kura, papildus zinātniskajai glabāšanai tās tradicionālajā izpratnē, veic uzdevumus, kas prasa ļoti plašu specializāciju un prasmes⁶.

Šī tendence ļoti skaidri iezīmējas Starptautiskajā Muzeju padomē (ICOM), kurā šodien darbojas vairāk nekā 30 speciālas starptautiskās komitejas un ar ICOM saistītās organizācijas. Aptuveni pusei starptautisko komiteju darbība vērsta uz konkrētu muzeja darba specialitāti vai noteiktiem kolekciju veidiem. Pretēji tam, pārējās komitejas

⁶ Es nesenu diskutēju par šiem jautājumiem šādā izdevumā: Boylan, P.J., 2006. The Museum Profession. Chapter 25, pp. 415 – 430 in Macdonald, S., 2006. *A Companion to Museum Studies* (Malden MA and Oxford: Blackwell Publishing)

atspoguļo plašu profesionālās specializācijas daudzveidību, kas parādās arvien lielākā skaitā muzeju, piemēram:

- konservatori-restauratori un cits specializētais tehniskais personāls (Saglabāšana (*Conservation*))
- reģistrētāji un citi dokumentēšanas speciālisti (Dokumentēšana (*Documentation*))
- muzejpedagogi un cits izglītības, komunikācijas un sabiedrības iesaistīšanas personāls (Izglītība, audiovizuālās un jaunās metodes (*Education, Audio-visual and New Techniques*))
- muzeja fenomena pētnieki (Muzeoloģija (*Museology*))
- muzeju arhitekti, dizaineri un interpretētāji (Arhitektūra un muzeju tehnoloģijas (*Architecture & Museum Techniques*))
- ekspozīciju personāls (Izstāžu apmaiņa, modernā māksla, tēlotājmāksla (*Exhibition Exchange, Modern Art, Fine Art*))
- direktori un vadošais personāls, finanšu vadītāji (Menedžments (*Management*))
- drošības un apkalpojošais personāls (Muzeja drošība (*Museum Security*))
- mārketinga un sabiedrisko attiecību personāls (Mārketingu un sabiedriskās attiecības (*Marketing and Public Relations*))
- darbinieku un muzeju profesionālās izglītības institūciju darbinieku kvalifikācijas celšana (Personāla profesionālā izglītība (*Training of Personnel*))
- universitāšu muzeji un kolekcijas (Universitāšu muzeji (*University Museums*))

1947.gadā ICOM nodibināja starptautisko speciālo Personāla un administrācijas komiteju, kuras darbība ietvēra padomu došanu muzeju darbinieku profesionālajā izglītošanā. No tā brīža līdz 1967.gadam ICOM izdeva daudzas rekomendācijas profesionālās izglītības jautājumos, īpaši par nepieciešamību panākt muzeja profesijas atzīšanu un muzeju speciālistu izglītošanu pilnā amplitūdā, ieskaitot gan kuratorus (tradicionālajā izpratnē), konservatorus-restauratorus un muzejpedagogus, gan citu izglītojošo personālu.

1968.gadā tika nodibināta ICOM Starptautiskā Muzeju personāla profesionālās izglītības komiteja (ICTOP). Šo ideju ierosināja ICOM Izpildpadome, kuras priekšsēdētājs bija Reimonds Singltons (*Raymond Singleton*) no Lesteres universitātes Anglijā, bet sekretārs – Jans Jelineks (*Jan Jelinek*) no Morāvijas muzeja un Brno universitātes. Kā visās tālaika ICOM komitejās, par dalībnieku varēja kļūt pēc ielūguma vai tiekot ievēlētam, un komitejas dalībnieku skaits nepārsniedza 25 cilvēkus, ne vairāk par diviem no vienas valsts. ICTOP uzsāka savu ikgadējo sanāksmju programmu (katru gadu kopš 1968.gada, izņemot 1975.gadu), muzeju profesionāļu, īpaši kuratoru, profesionālās izglītības modeļu un metožu attīstības izpētes programmu un arī visa veida muzeja speciālistu profesionālās izglītības nepieciešamības aktīvu popularizēšanu.

1970.gadā, balstoties uz šiem ICTOP un ICOM Izglītības vienības veiktajiem pētījumiem, ICOM publicēja pamatīgu grāmatu⁷. Šī grāmata iekļāva vairāku ekspertu rakstus un ap 30 mācību programmu piemēru – galvenokārt universitāšu pēcdiploma studiju vai maģistrantūras programmas. 1971.gadā ICOM noslēdza līgumu ar UNESCO par starptautiska bilingvāla muzeju centra Nigērijā (Jos) programmu recenzēšanu. Šī darba rezultātā tika publicēta pirmā UNESCO un ICOM ieteiktā detalizēti izstrādātā mācību programma muzeju darbinieku profesionālajai izglītībai, kuras pamatā tika

⁷ International Council of Museums, 1970. *The Training of Museum Personnel* (London: Hugh Evelyn for ICOM)

izmantoti ICTOP apkopoto labās pieredzes piemēru pētījumi un analīze⁸. Publikācija sākotnēji tika sagatavota franču valodā un nosaukta par „programmas paraugu”, iespējams, precīzāk būtu bijis – „tipveida programma”, taču šis nosaukums drīz tika nepareizi pārtulkots kā „mācību pamatprogramma”, un tā šis dokuments ieguva jaunu nosaukumu – *UNESCO-ICOM Mācību pamatprogramma* (angļu val. *Basic Syllabus*, franču val. *Syllabus du Base*).

Oriģinālais teksts galvenokārt sastāvēja no ļoti detalizēta un komplicēta tēmu un tematu saraksta, kuri būtu iekļaujami muzeju darbinieku profesionālās izglītības mācību programmās, pavisam nedaudz iezīmējot katras tēmas relatīvo nozīmi. Neraugoties uz to, „Pamatprogramma” tika ļoti plaši izmantota visdažādākā veida programmu sastādīšanā, bet īpaši – pēcdiploma studiju programmās muzeoloģijā vai muzejmācībā topošajiem kuratoriem. ICOM oficiāli atzina, pieņēma un rekomendēja *UNESCO-ICOM Mācību pamatprogrammu*, un ik pa laikam ICTOP to pārskatīja, pielāgojot muzeju pasaulē notiekošajām pārmaiņām; aktualizējumus oficiāli apstiprināja un pieņēma vai nu ICOM Ģenerālā konference, vai Izpildpadome.

Tomēr, tā kā šīs programmas koncepcija sāka novecot, 1996.gadā ICTOP uzsāka tās pilnu revīziju. Šo darbu vadīja Nensija Fullere (*Nancy Fuller*) no Smitsona institūta, darba grupu veidoja neliela ICTOP biedru un citu ekspertu grupa, kas pārstāvēja ļoti plašu diapazonu. Drīz tika nolemts, ka, lai gan 1971.gada struktūra vairāk nekā gadsimta ceturksni ir ļoti labi kalpojusi muzeja profesijai un ICOM, tomēr tagad ir nepieciešamas būtiskas izmaiņas tās koncepcijā – pilnīgi jauna pieeja. Nensija Fullere un viņas vadītā grupa nolēma sekojošo:

- jaunajam dokumentam nav jābūt mērķētam tikai vai galvenokārt uz sākotnējo profesionālo izglītību un topošo kuratoru un citu profesionāļu izglītošanu;
- šim dokumentam ir jābūt arī ceļvedim ļoti nepieciešamajā nepārtrauktajā profesionālajā attīstībā un profesionalitātes atjaunināšanā darba gaitā, ko ICOM uzskata par būtisku gan praktiskā, gan ētiskā nozīmē;
- jaunajam dokumentam, kas stāsies *Mācību pamatprogrammas* vietā, daudz mazāka uzmanība būtu jāpievērš detalizētam faktu uzskaitījumam, kas būtu mācāmi vai jāmacās, tā vietā vairāk būtu jādomā par profesionālās izglītības rezultātiem (*outcomes*).

Tika ieteikts jebkuru mācību – gan sākotnējo, gan zināšanu atjaunināšanas – nobeigumā, izvērtējot sasniegumus, kā galveno noskaidrot, „ko topošais vai esošais muzeja profesionālis ir spējīgs veikt (jeb – kāda ir viņa kompetence)”, nevis izvīzīt jautājumu „ko students ir iemācījies un iegaumējis?” (lai gan atsevišķos jautājumos faktiskās zināšanas bez šaubām ir nepieciešamas). Tātad, revīzijas galīgais rezultāts balstās divos pamatjēdzienos:

- nepārtraukta profesionālās meistarības pilnveidošana ar mūžizglītības palīdzību;
- kompetences pilnveidošana (un nepieciešamības gadījumā – izvērtēšana) saistībā ar muzeja darba specifiku, profesionāla specializāciju un vispārīgajām prasmēm.

Šī pilnīgi jaunā pieeja radīja nepieciešamību pēc jauna nosaukuma: *ICOM Muzeju darbinieku profesionālās pilnveidošanās mācību programmas vadlīnijas (ICOM Curricula Guidelines for Museum Professional Development)*⁹. Šādā redakcijā ICTOP

⁸ International Council of Museums, 1972. *Professional Training for Museum Personnel in the World: Actual State of the Problem* (Paris: ICOM)

⁹ *ICOM Curricula Guidelines for Museum Professional Development* teksts ir pieejams internetā Smitsona institūta mājaslapā: <http://museumstudies.si.edu/ICOM-ICTOP/index.htm>

1998.gadā pieņēma *Vadlīnijas*, bet, pēc konsultēšanās ar ICOM Izpildpadomi, 2000.gadā apstiprināja galīgo variantu.

Muzeju darbinieku profesionālās pilnveidošanās mācību programmas vadlīnijas un nemateriālais mantojums

Komanda, kas radīja pašreizējās *Vadlīnijas*, jau tobrīd apzinājās, ka strauji pieaug dzīvā nemateriālā mantojuma nozīmība muzejos. Tāpēc vadlīniju sadaļā *Muzeoloģiskās kompetences* tika iekļauta nodaļa „Kopienu (*community*) muzeoloģija” un tai atbilstoša atsauce nodaļā „Kolekciju tipi”, piemēram, uzsverot nepieciešamību pēc izglītojošām programmām, kas attīstītu izpratni par mijiedarbību starp kopienām, to mantojumu un ekonomisko attīstību, kā arī procesiem, kuri ir kopienas aktivitāšu rezultāts. Tika arī atzīmēts, ka noteiktiem kolekciju veidiem, iespējams, ir īpaša nozīme, starp tiem minama ar nemateriālo mantojumu saistītā specifiskā informācija, ko iegūst, komplektējot un dokumentējot, piemēram, ar mutvārdu vēsturi, sadzīvi un valodu saistīto kultūras mantojumu. Tas attiecas arī uz palīgkrājuma kolekcijām, tai skaitā, audiovizuālajiem līdzekļiem, diapozitīviem, negatīviem, dokumentiem, manuskriptiem, arhīviem. Tāpat tika atzīmēts arī tas, ka muzeji un citas mantojuma institūcijas bieži atbild par ēkām un citām struktūrām, vietām un kultūrainavām, kam var būt īpaša nozīme saistībā ar nemateriālo mantojumu, piemēram, atrodoties vietā, kur ir veiktas tradicionālas ceremonijas un rituāli.

ICOM un nemateriālais mantojums

2004.gada oktobrī Korejas republikas galvaspilsētā Seulā notikušās ICOM ģenerālkonferences pamattēma bija „Muzeji un nemateriālais mantojums”. Šīs konferences pēdējā dienā Ģenerālasambleja pieņēma pirmo rezolūciju ar nosaukumu „Seulas deklarācija”, kurā bija teikts sekojošais:

Ņemot vērā neapšaubāmo nemateriālā mantojuma nozīmību un lomu kultūras daudzveidības saglabāšanā, ICOM 21.Ģenerālasambleja, kas notika Seulā 2004.gada 8.oktobrī, nolēma:

- 1) apstiprināt UNESCO 2003.gada Konvenciju par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu;
- 2) aicināt visas valdības ratificēt šo konvenciju;
- 3) rosināt visas valstis, un īpaši attīstības valstis, kurās ir spēcīgas mutvārdu tradīcijas, izveidot Nemateriālās kultūras veicināšanas fondu;
- 4) aicināt muzejus, kas iesaistījušies nemateriālā mantojuma vākšanā, saglabāšanā un veicināšanā, īpašu uzmanību pievērst viegli iznīcināmu/ātrbojīgu ierakstu, sevišķi elektroniskā un dokumentārā mantojuma avotu, saglabāšanai/konservācijai;
- 5) pieprasīt nacionālajām un vietējām varas iestādēm pieņemt un efektīvi īstenot atbilstošus vietējos likumus un noteikumus nemateriālā mantojuma aizsardzībai;
- 6) ieteikt muzejiem pievērst sevišķu uzmanību un pretoties jebkuram mēģinājumam ļaunprātīgi izmantot nemateriālā mantojuma avotus, īpaši to komercializēšanai, nedodot labumu tā galvenajiem/sākotnējiem aizbildņiem;
- 7) pieprasīt reģionālajām organizācijām, nacionālajām komitejām un citiem ICOM veidojumiem cieši sadarboties ar vietējām institūcijām šādu juridisko

- instrumentu veidošanā un pielietošanā un nepieciešamo mācību pasākumu nodrošināšanā personālam, kas atbild par likumdošanas aktu efektīvu ieviešanu;
- 8) ieteikt visām muzeju profesionāļu mācību programmām uzsvērt nemateriālo mantojuma nozīmību un iekļaut izpratni par nemateriālo mantojumu kā prasību kvalifikācijas iegūšanai;
 - 9) ieteikt, lai Izpildpadome, sadarbojoties ar Starptautisko Muzeju personāla profesionālās izglītības komiteju (ICTOP), pēc iespējas drīzāk ieviestu nepieciešamās korekcijas *ICOM Muzeju darbinieku profesionālās pilnveidošanās mācību programmas vadlīnijās* (1971, pēdējā redakcija – 1999);
 - 10) pieņemt lēmumu turpmāk šo rezolūciju dēvēt par „ICOM Seulas deklarāciju par nemateriālo mantojumu”¹⁰.

Atbildot uz *Seulas deklarācijas* 9.parakrāfā minēto, *ICOM Muzeju darbinieku profesionālās pilnveidošanās mācību programmas vadlīnijas* jau patlaban ietver ievērojamu tēmu skaitu, kuras vienlīdz attiecas gan uz nemateriālo mantojumu, gan muzeja tradicionālo lomu saistībā ar materiālo mantojumu. Tomēr, apspriedusies Starptautiskā Muzeju personāla profesionālās izglītības komiteja (ICTOP) ieteica *Mācību programmas vadlīnijās* izcelt vismaz trīspadsmit tēmas, kurām nemateriālo mantojuma sakarā būtu jāpievērš īpaša uzmanība muzeju mācību un karjeras pilnveidošanas programmās. ICTOP ieteica arī iekļaut *Mācību programmas vadlīniju* preambulā paskaidrojumu šādu pārmaiņu ieviešanas nepieciešamībai:

Jaunā ICOM iniciatīva, kas mudina muzejus uzņemties atbildību par nemateriālo mantojuma aizsardzību un tālāknodošanu, ir rosinājusi izmaiņas, kuras ievērojami ietekmēs tradicionālo muzeju lomu un darba metodes. Šī iniciatīva prasīs no muzeju darbiniekiem jaunas zināšanas, prasmes un attieksmi, kas, savukārt, liks pārskatīt personāla tālākizglītības un profesionālās pilnveidošanās piedāvājuma un programmu saturu un metodoloģiju.

Nemateriālais mantojums pēc definīcijas ir orientēts uz cilvēkiem, nevis objektiem. Jauno iniciatīvu īstenošana mainīs attiecības starp muzejiem un to auditorijām un ieinteresētajām pusēm – dažādas kvalifikācijas cilvēki lūgs iespēju piedalīties viņu nemateriālajam mantojumam nozīmīgās diskusijās un muzeja aktivitātēs, interpretējot šo mantojumu. Ar nemateriālo mantojumu saistīto pasākumu rezultātā sagaidāmas ārkārtīgi nozīmīgas paradigmas izmaiņas. To laikā muzeji būs nepārtraukti pārmaiņu stāvoklī. Taču mūsu, muzeju profesionāļu, uzdevums ir uzņemties šo pienākumu.

Saskaņā ar *ICOM Muzeju darbinieku profesionālās pilnveidošanās mācību programmas vadlīniju* mērķi atsaukties muzeju profesijas pastāvīgajām izglītības vajadzībām, ICTOP ir izvērtējis jauno iniciatīvu no mācību perspektīvām un iesaka papildināt dokumentu ar nepieciešamajām prasmēm un zināšanām. Daudzas no prasmēm un zināšanām, kas muzeja personālam nepieciešamas nemateriālā mantojuma prezentēšanai un dokumentēšanai, jau ir iekļautas ICTOP *Mācību programmas vadlīnijās*. Taču, tā kā izpratne un uzsvāri dažādām kultūrām bieži vien atšķiras, tad visa nemateriālā mantojuma joma var tikt izprasta vai ieviesta praksē nepilnīgi. Šī iemesla dēļ mēs esam apzīmējuši ar zvaigznīti specifiskās tēmas, kurās ir jābūt plašam atsaucēm uz nemateriālo mantojumu un kurās, dažos gadījumos, tuvākas attiecības ar muzeju

¹⁰ ICOM 21. ģenerālajā asamblejā Seulā, Korejā, 2004. gada 8. oktobrī pieņemtās rezolūcijas atrodamas ICOM mājaslapā: <http://icom.museum/resolutions/eres04.html>

apmeklētājiem un kopienām varētu sekmēt mūsu mērķi – palielināt muzeju kā avotu vērtību.

Ja temats nav apzīmēts ar zvaigznīti, tad tas nozīmē nevis to, ka tam nebūtu saistības ar nemateriālo mantojumu, bet gan to, ka tā pielietošana būs atkarīga no institūcijas vai indivīda mācību programmas mērķiem. Iespējams, ka, izmantojot šīs vadlīnijas, vissvarīgākais ir uzdot sev jautājumu: kā atsauksšanās uz nemateriālo mantojumu var uzlabot konkrētās tēmas apguvi¹¹?

Nobeigums

Tas, ka arvien vairāk tiek atzīta nemateriālā mantojuma izcilā nozīme cilvēces kopējā mantojumā un kultūrā, īpaši, pateicoties UNESCO 2003.gada Nemateriālā mantojuma konvencijas pieņemšanai, ļoti būtiski atsaucas uz muzejiem un ar tiem saistītajām institūcijām. Ir svarīgi, lai visi muzeji (tāpat arī bibliotēkas, arhīvi un pieminekļu aizsardzības institūcijas) pārskatītu savu līdzšinējo un plānoto atbalstu tradicionālajām kultūrām un nemateriālajam mantojumam visās savās programmās un aktivitātēs. Ieviešot jauno Konvenciju, muzejiem ir aktīvi un publiski jāuzņemas vadošā loma nacionāla un vietēja mēroga pasākumu organizēšanā, pretējā gadījumā valdības, saskaņā ar pienākumiem, ko tās uzņēmušās, pieņemot Konvenciju, radīs jaunas nemateriālā mantojuma aizsardzības institūcijas.

Tāpat muzeja profesijas locekļiem nepieciešams definēt atvērtu, uz āru vērstu muzeja lomu sabiedrībā, īpaši saistībā ar nemateriālā mantojuma aizsardzību un veicināšanu, kam jābūt vismaz tikpat nozīmīgai kā attiecībā uz tradicionālajām materiālo objektu kolekcijām, kurām muzeji pēdējos gadsimtos pievērsuši galveno, ja ne visu savu uzmanību.

¹¹ ICOM Starptautiskā Muzeju personāla profesionālās izglītības komitejas ieteikumi Izpildpadomei, 2005. (ICOM Izpildpadomes darba dokumenti, Parīze, 2006.gada sanāksme – publikācijas presē).